

ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ หรือ ธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank System)

: กรณีศึกษางานวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิณสุดา สิริธรรังศรี¹

ความนำ

การสะสมหน่วยการเรียนรู้ หรือธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank) เป็นการดำเนินการเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและประชาชนได้นำผลการเรียนรู้และประสบการณ์การทำงานหรืออาชีพทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มาทำการรับรองและเทียบโอนกันได้ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนหรือผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสเชื่อมโยงการเรียนรู้หรือประสบการณ์การทำงานสามารถพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ลดขั้นตอนและความซ้ำซ้อน และสามารถนำไปใช้ในการเรียนและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการพัฒนาประเทศในที่สุด (ฉันทนา จันทรบรรจงและทักษ์ อุดมรัตน์, ๒๕๕๕; ศิริพรรณ ชุมชุม, ๒๕๕๘ ; สมศักดิ์ นาวายุทธ, ๒๕๕๘)

ในการสะสมหน่วยการเรียนรู้ หรือธนาคารหน่วยกิต มีค่าที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ การเทียบโอนผลการเรียน การรับรองผลการเรียนรู้หรือการรับรองผลการเรียนรู้เดิม และระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ โดยมีนัยความหมายโดยสรุป (พิณสุดา สิริธรรังศรี, ๒๕๕๘) ดังนี้

การเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การนำผลการเรียน ผลการเรียนรู้ซึ่งเป็นความรู้ ทักษะ และประสบการณ์การทำงาน การฝึกอบรม และการฝึกอาชีพของผู้เรียน มาเทียบโอนเป็นส่วนหนึ่งของวิชาตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียน ภายใต้หลักเกณฑ์และวิธีการที่สถานศึกษากำหนด

การรับรองผลการเรียนรู้หรือการรับรองผลการเรียนรู้เดิม (Recognition of prior learning - RPL) หมายถึง การรับรองความรู้เดิม การรับรองสมรรถนะ การรับรองทักษะและการรับรองผลการเรียนรู้ที่เป็นผลจากความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การฝึกอบรม และการฝึกอาชีพของผู้เรียนหรือผู้ขอรับการรับรอง โดยมักจะใช้กับผู้เรียนนอกระบบและตามอัธยาศัย หรือผู้ใช้แรงงาน หรือกลุ่มแรงงานความรู้ที่ต้องการศึกษาในระบบ หรือเข้ารับการศึกษาระดับที่สูงกว่าที่ได้รับอยู่เดิมและต้องการนำผลการเรียนรู้เดิมหรือประสบการณ์จากการทำงานเดิมหรือการฝึกอบรม มาขอทำการรับรองจากสถานศึกษาที่ต้องการศึกษา เป็นต้น

ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) หมายถึง การจัดปัจจัยและกระบวนการดำเนินงาน ทั้งด้านองค์กรหน่วยงานกลาง คณะบุคคล หลักเกณฑ์ วิธีการ แนวทาง เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนและประชาชนได้นำผลการเรียนผลการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์การทำงานอาชีพ หรือการฝึกอบรม ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยที่สะสมไว้ มาเทียบโอนกันได้เพื่อการเรียนรู้และการทำงานอาชีพโดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนหรือผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสเชื่อมโยงการเรียนรู้และหรือประสบการณ์การทำงานอาชีพ ได้พัฒนา

¹ อาจารย์ประจำสาขาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ตนเองมากยิ่งขึ้น ลดขั้นตอนและความซ้ำซ้อน และสามารถนำไปใช้ในการเรียนและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับประเทศไทย ยังไม่มีการจัดระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้มาก่อน อย่างไรก็ตาม ได้มีการศึกษาเพื่อการจัดทำระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นระยะๆ โดยศึกษาแนวทางการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของประเทศต่างๆ เช่น ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี เป็นต้น โดยเฉพาะเมื่อคณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจด้านการพัฒนาอาชีพด้วยระบบการสะสมประสบการณ์และการเรียนรู้ (๒๕๕๘) ได้ให้ความสำคัญ โยมีการร่างกรอบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ขึ้น และมีข้อเสนอแนะให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ทำการศึกษาและวิจัยเพื่อพัฒนาระบบดังกล่าวขึ้น

การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้

ในการนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ ได้ทำการศึกษาและพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น ในปี ๒๕๕๘ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษากระบวนการรับรองผลการเรียนรู้ สำหรับการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบความรู้และประสบการณ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ ๒) เพื่อวิเคราะห์เชิงระบบของระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านโครงสร้าง การจัดการ หลักเกณฑ์ วิธีการ และกลยุทธ์การดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง และ ๓) เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยกระบวนการวิจัย โดยสรุป ดังนี้ ๑) ศึกษาและสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น วิจัยโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา จันทร์บรรจงและทักษ์ อุดมรัตน์ สาธารณรัฐเกาหลี วิจัยโดย ดร. สมศักดิ์ นาวายุทธและเครือรัฐออสเตรเลีย วิจัยโดย ดร.ศิริพรรณ ชุมนุม ๒) การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนหน่วยงานทางการศึกษาระดับนโยบาย และผู้เกี่ยวข้อง ๓) การประชุมคณะกรรมการสภาการศึกษา ด้านนโยบายและแผน และ ๔) การรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับปฏิบัติ ระหว่างเดือนมีนาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ของแต่ละประเทศยังมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละประเทศ บางประเทศมีการเทียบโอนผลการเรียน ประสบการณ์และสะสมหน่วยการเรียนรู้ (เกาหลี) บางประเทศดำเนินการเฉพาะเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ และมีการสะสมผลการเรียนบ้างในสถาบันอุดมศึกษาบางแห่ง (ญี่ปุ่น) บางประเทศมีการเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ และกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (เครือรัฐออสเตรเลีย) สำหรับประเทศไทย ยังไม่มีระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้เป็นรูปธรรม

ส่วนใหญ่ดำเนินการในด้านการเทียบโอนผลการเรียน ประสบการณ์และกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ในการนี้ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์เป็นดังนี้

๑. ระบบการรับรองผลการเรียนรู้สำหรับการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบความรู้และ ประสบการณ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ

๑.๑ ระบบการรับรองผลการเรียนรู้สำหรับการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบความรู้และ ประสบการณ์ของประเทศไทย กำหนดไว้เป็นการเฉพาะโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๑๕ ได้บัญญัติว่า การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเรียนจากสถานศึกษาเดียวกัน หรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศ เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ เรื่อง การเทียบโอนผล การเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาเพื่อเป็นแนวทางการเทียบ โอนผลการเรียนของหน่วยงานสถานศึกษา ต่างๆ รวมทั้ง คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้มีการกำหนดกรอบ คุณวุฒิแห่งชาติ เป็นกรอบแนวทางการเชื่อมโยงผลการเรียนรู้กับสมรรถนะในการปฏิบัติงานขึ้นเมื่อวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยกำหนดกรอบคุณวุฒิ ๙ ระดับ คือ ระดับ ๑ มัธยมศึกษาตอนต้น ระดับ ๒ มัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับ ๓ ประกาศนียบัตร ระดับ ๔ อนุปริญญา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส) ระดับ ๕ ปริญญาตรี ระดับ ๖ ประกาศนียบัตรบัณฑิต ระดับ ๗ ปริญญาโท ระดับ ๘ ประกาศนียบัตรบัณฑิต ชั้นสูง และระดับ ๙ ปริญญาเอก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า จะมีการประกาศกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าวก็ตาม แต่ยังคงมีปัญหาคั่ง เนื่องมาจากความหลากหลายการปฏิบัติของแต่ละหน่วยงาน สถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ขาดข้อสอบกลางวัดความรู้ความสามารถทางวิชาการ โดยเฉพาะไม่มีหน่วยงานกลาง ทำหน้าที่สะสมหน่วยการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนในการเข้าเรียนรายวิชา สิ้นเปลืองทรัพยากรและ ค่าใช้จ่าย ตลอดจนนำไปสู่การขาดโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาในที่สุด นอกจากนี้ ในด้านของ กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ จึงยังขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติ สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องปฏิบัติได้ค่อนข้างยากในการสะสมผลการเรียนจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ

๑.๒ การรับรองผลการเรียนรู้ การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ของต่างประเทศกรณีประเทศ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และเครือรัฐออสเตรเลียพบว่า มีทั้งความสอดคล้องและแตกต่างกันตามบริบทของ ประเทศ กล่าวคือแต่ละประเทศให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ความสำคัญของการศึกษาทั้ง ๓ ระบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การมีระบบ การเทียบโอนผลการเรียน ที่เป็นความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ทั้งที่เป็นการศึกษาสามัญและอาชีพ ตลอดจนการฝึกอบรม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องการเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือทำงาน ได้นำผลการเทียบ

โอน หรือการรับรองไปใช้ประโยชน์ การกำหนดเกณฑ์ คุณสมบัติ และวิธีการดำเนินงาน ในกรณีนี้ ญี่ปุ่น มีการเทียบโอนผลการเรียนตั้งแต่การศึกษาภาคบังคับ จนถึงอุดมศึกษา การเทียบโอนระดับอุดมศึกษา เป็นหน้าที่ของสถาบันที่นักศึกษาเรียนและต้องการจบในสถาบันนั้น เป็นผู้พิจารณาเทียบโอน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานและสมรรถนะของสถาบันของตนเอง ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยสถาบันแห่งชาติเพื่อปริญญาทางวิชาการและการประเมินมหาวิทยาลัยสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) มีระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้หรือธนาคารหน่วยกิตเป็นการเฉพาะโดยสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งชาติ

ขณะที่เครือข่ายรัฐออสเตรเลีย มีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกที่ผ่านการรับรองจากรัฐทำหน้าที่ประเมินและรับรองผลการเทียบโอนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ การกำหนดกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยง เทียบเคียงเทียบโอนและการรับรองผลการเรียนรู้และประสบการณ์เพื่อขอรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือฝึกอบรมเพิ่มเติมของผู้เรียนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ในด้านความรู้ ทักษะ และการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะ เป็นต้น

จุดเด่นของระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของในและต่างประเทศที่สมควรนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ การกำหนดนโยบายให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นวาระแห่งชาติ และการปลูกฝังการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง การจัดตั้งหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้เป็นองค์กรอิสระที่ปลอดจากการเมืองที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการและกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ การเปิดโอกาสให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์กันได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของหน่วยงานที่รับผิดชอบการสะสมหน่วยการเรียนรู้แต่ละระดับรวมถึงผู้เรียนหรือผู้ขอรับการรับรอง/ขอสะสมหน่วยการเรียนรู้ การพัฒนาระบบและมาตรฐานการเทียบโอน การวิจัยและพัฒนาการสะสมหน่วยการเรียนรู้ การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสะสมหน่วยการเรียนรู้ให้เกิดการเชื่อมโยงกันแต่ละระดับและเกิดความคล่องตัว การพัฒนาเครื่องมือและชุดฝึกการรับรองผลการเรียนรู้หรือการประเมินการเทียบโอนการเรียนรู้ การแยกการรับรองผลการเรียนและประสบการณ์ของการศึกษาแต่ละประเภท

๒. ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (และอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง) ทั้งด้านโครงสร้าง การจัดการ หลักเกณฑ์ วิธีการ และกลยุทธการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (และอุดมศึกษา) จึงเห็นสมควรกำหนดโครงสร้างการจัดการ หลักเกณฑ์ วิธีการและกลยุทธการดำเนินงาน ดังนี้

๒.๑ จัดให้มีหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้เป็นองค์กรอิสระ บริหารโดยคณะกรรมการมีหน้าที่

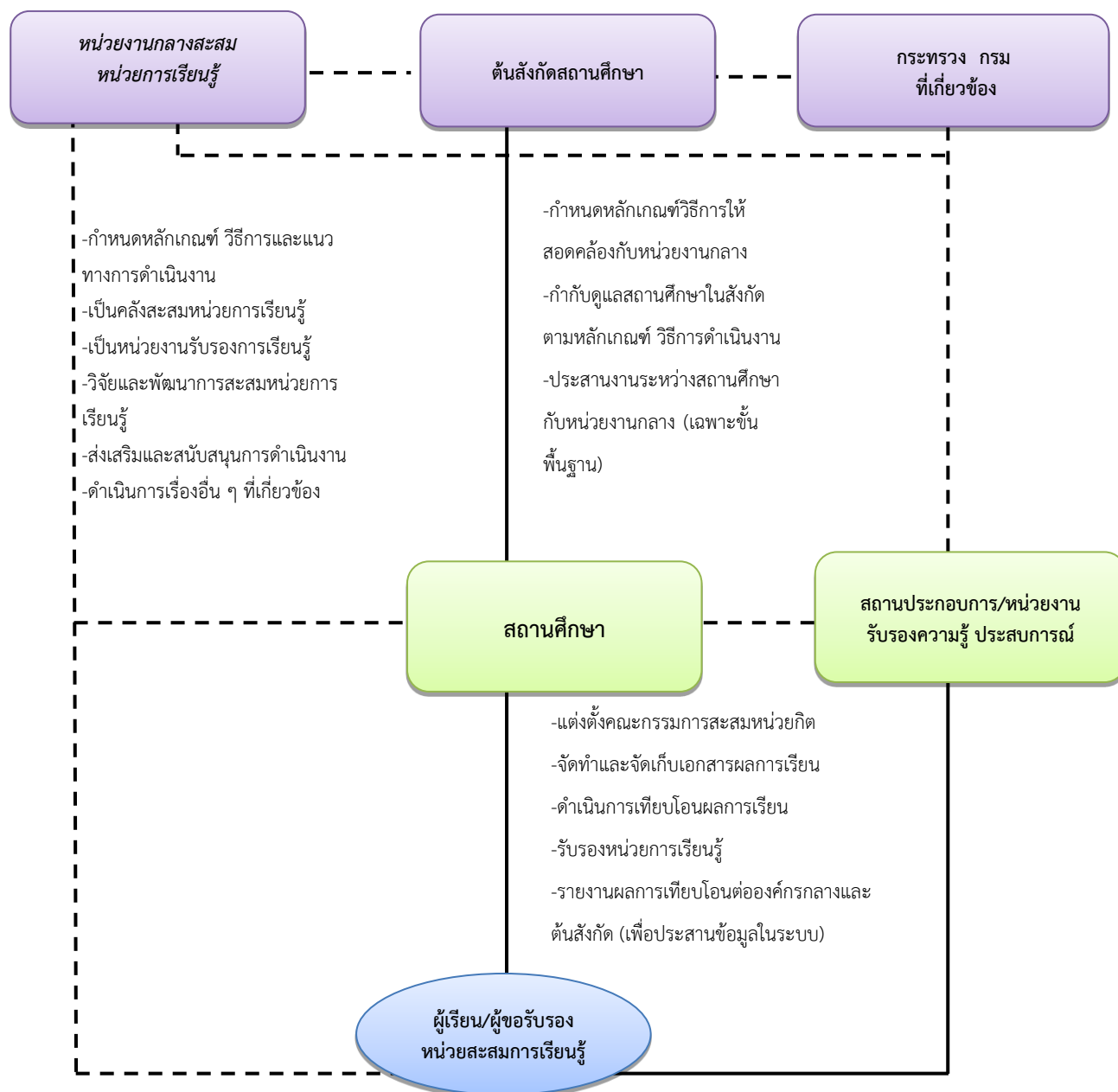
๑) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและแนวทางการสะสมหน่วยการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ ที่เชื่อมโยงกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ๒) เป็นคลังสะสมหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้ขอเทียบโอนผลการเรียนทั้งในและต่างประเทศ ๓) รับรองหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้ขอเทียบโอนผลการเรียนจากทั้งในและต่างประเทศ ๔) วิจัยและพัฒนาการสะสมหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่

เปลี่ยนแปลง ๕) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานสะสมการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียน และผลการเรียนรู้ของสถานศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยและ ๖) ดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการสะสมหน่วยการเรียนรู้ โดยมีรูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานกลางฯ เพื่อการพิจารณาเลือก เป็น ๒ รูปแบบ คือ รูปแบบหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาอิงโครงสร้างเดิมผ่านต้นสังกัด ข้อดีคือ ต้นสังกัดยังคงรับผิดชอบการบริหารจัดการการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ข้อจำกัด อาจเกิดช่องว่างการดำเนินงานระหว่างสังกัดเช่นเดิม และรูปแบบหน่วยงานกลางการสะสมหน่วยการเรียนรู้สื่อสารตรงสถานศึกษา โดยไม่ยึดโยงต้นสังกัด ข้อดีคือ เกิดเอกภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงาน ข้อจำกัด อาจเกิดช่องว่างในการบริหารจัดการและความรับผิดชอบต่อต้นสังกัด แต่ทั้งนี้ ควรเลือกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงรูปแบบเดียว

ประโยชน์ของการมีหน่วยงานกลางคือ มีหน่วยงานกลางรับผิดชอบดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ในภาพรวมที่ชัดเจน เป็นมาตรฐานเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อน ประหยัดค่าใช้จ่าย ก่อให้เกิดความคล่องตัวในการประสานการดำเนินงานระหว่างสถานศึกษาและหน่วยงานกลาง ส่งผลให้ผู้เรียนและประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงที่เชื่อมโยงกันทั้งระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่ออกจากระบบไปแล้ว หรืออยู่ในระบบ หรือประกอบอาชีพสามารถนำผลการเรียนมาสะสม และนำไปเทียบโอนหรือรับรอง เมื่อต้องการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศในที่สุด

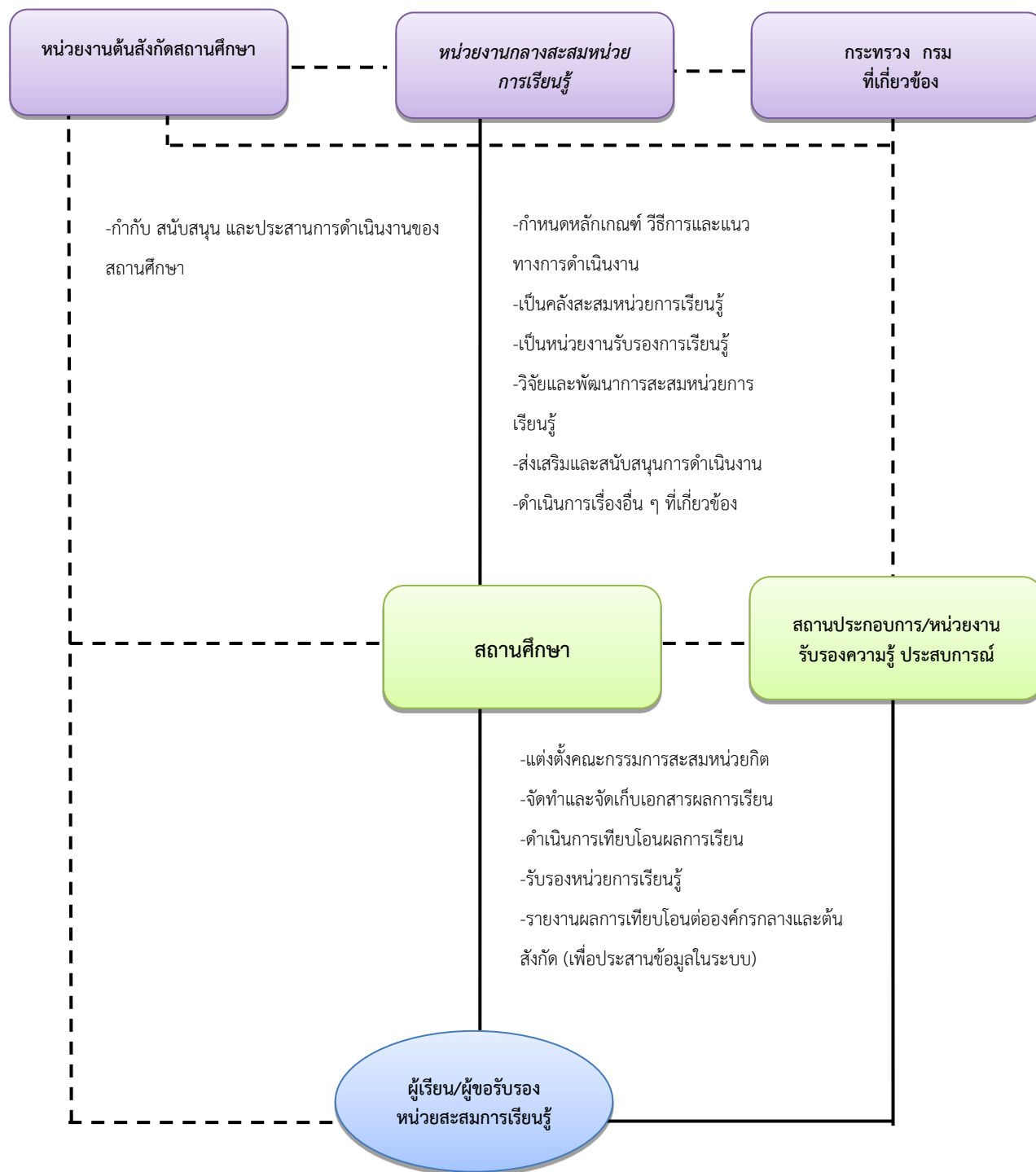
๒.๒ หน่วยงานต้นสังกัดสถานศึกษา ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เป็นต้นสังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเฉพาะทางและอื่นๆ ในการนี้ รูปแบบที่ ๑ ต้นสังกัดมีหน้าที่ ๑) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและแนวทางการสะสมหน่วยการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียนและผลการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ฯ ที่หน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้กำหนด ๒) กำกับดูแลการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและแนวทางที่องค์กรกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ และต้นสังกัดกำหนด และ ๓) ประสานงานผลการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถานศึกษาต่อหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ ในภาพรวมรูปแบบที่ ๒ ต้นสังกัดมีหน้าที่ กำกับ สนับสนุนและประสานการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถานศึกษา ดังปรากฏแผนภาพ ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รูปแบบที่ ๑ และรูปแบบที่ ๒ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑

แผนภาพที่ ๑ รูปแบบหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาอิงโครงสร้างเดิมผ่านต้นสังกัด

รูปแบบที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ รูปแบบหน่วยงานกลางการสะสมหน่วยการเรียนรู้สื่อสารตรงสถานศึกษาโดยไม่ยึดโยงต้นสังกัด

๒.๓ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน (และอุดมศึกษา) มีหน้าที่ ๑) จัดให้มีคณะกรรมการสะสมหน่วยการเรียนรู้เพื่อดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้ เทียบโอนผลการเรียนและผลการเรียนรู้ ๒) จัดทำและจัดเก็บเอกสารหลักฐานผลการเรียน การเทียบโอน ทะเบียนผู้เรียนและผู้ขอเทียบโอน เพื่อการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ๓) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนและผลการเรียนรู้ตั้งแต่การให้คำแนะนำ การรับเข้า การลงทะเบียน การประเมินผลการเรียน การเทียบโอน การประเมินสมรรถนะ การวัดและประเมินผล การสะสมหน่วยการเรียนรู้ และการให้ประกาศนียบัตร ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและการเรียนรู้ตามปรัชญาและภารกิจของสถานศึกษา ระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการที่องค์กรกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ และต้นสังกัดกำหนด ๔) รับรองหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้ขอเทียบโอนผลการเรียนภายในสถานศึกษา และ ๕) รายงานผลการเทียบโอนผลการเรียนต่อองค์กรกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้และต้นสังกัด

๒.๔ ผู้เรียน/ผู้ขอเทียบโอน มีหน้าที่ ๑) เก็บและรวบรวมผลการเรียน และผลการเรียนรู้ซึ่งเป็นความรู้จัก และประสบการณ์การทำงาน การฝึกอบรม และการฝึกอาชีพเพื่อรับการเทียบโอน ๒) ขอเทียบโอนผลการเรียนและผลการเรียนรู้จากองค์กรกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ หรือในสถานศึกษาที่ต้องการสมัครเข้าเรียน และ ๓) เข้ารับการประเมินความรู้ หรือสมรรถนะตามที่สถานศึกษาและคณะกรรมการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถานศึกษากำหนด

๒.๕ หลักเกณฑ์การสะสมหน่วยการเรียนรู้

๒.๕.๑ คุณสมบัติผู้ขอสะสมหน่วยการเรียนรู้

ผู้เรียนในระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ธนาคารหน่วยกิตสามารถขอสะสมหน่วยการเรียนรู้ของตน และมีคุณสมบัติ ดังนี้ ๑) มีรายวิชาที่ได้รับการรับรองโดยหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้หรือสถานศึกษาและหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับรอง๒) มีใบรับรองระดับชาติ หรือใบรับรองจากสถานศึกษาหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ สามารถขอรับรองหน่วยกิตได้๓) เคยเรียนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานครบสมบูรณ์ในสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองหน่วยการเรียนรู้ จนจบการศึกษาหรือลาออกก่อนจบการศึกษาสามารถขอรับรองหน่วยกิตที่เคยเรียนมาแล้วได้เพื่อการขอสะสมหน่วยการเรียนรู้๔) มีทักษะและประสบการณ์ หรือผ่านการอบรม ฝึกอาชีพ และการรับรองของกระทรวงหน่วยงานที่รับผิดชอบ

๒.๕.๒ วิธีการดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้การสะสมหน่วยการเรียนรู้ดำเนินการ

ดังนี้๑) สถานศึกษาและหน่วยงานที่รับรองผลการเรียน การเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ ดำเนินการรับรองผลการเรียนเมื่อผู้เรียนเรียนครบและผ่านการประเมินรายวิชา ทักษะ และประสบการณ์ รวบรวมและรายงานผลต่อหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ ๒) หน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ รวบรวมผลการรับรองหน่วยการเรียนรู้เพื่อขึ้นทะเบียนสะสมหน่วยการเรียนรู้ และ ๓) หน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้รับรองหน่วยการเรียนรู้ ที่ได้สะสมไว้ กรณีที่ผู้ขอรับรองร้องขอ

๒.๖ กลยุทธ์การดำเนินงานสะสมหน่วยการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นรูปธรรม จึงเห็นควรใช้กลยุทธ์การดำเนินงาน ดังนี้ ๑) สร้างความเห็นร่วม (Consensus) เพื่อให้เกิดความเห็นร่วมและฉันทามติร่วมกัน เกิดความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

การสะสมหน่วยการเรียนรู้ด้วยวิธีการหลากหลาย ทั้งโดยการประชุม ระดมความเห็น สันทนากลุ่ม บันทึกลงและ การรายงาน เป็นต้น ๒) พัฒนาครูและบุคลากรเกี่ยวกับการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ให้มีความรู้ความสามารถ ในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ๓) พัฒนาเทคโนโลยีทันสมัยทั้งด้านเครื่องมือ (Hardware) และสาระ เนื้อหา (Content) ด้านการสะสมหน่วยการเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพการเรียกใช้และการเชื่อมโยงข้อมูลกันทั้ง ระบบ ระหว่างหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ ต้นสังกัด และสถานศึกษาและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ รับรอง ๕) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย และสถานประกอบการหรือ หน่วยงานรับรอง รวมทั้งผู้เรียนและประชาชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจการสะสมหน่วยการเรียนรู้ การ เทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ๖) สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้ความรู้เป็นฐานในการทำงานและอาชีพ ทั้งด้านบุคคล หน่วยงานและ สังคมและ ๗) ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ประโยชน์ และการเอื้ออำนวยให้ เกิดความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษา ให้เข้าถึงประชาชนทุกคน

๓. แนวทางการพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้

เพื่อให้การจัดระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามข้อเสนอใน ๒. ข้างต้น นำไปสู่การปฏิบัติ จึงเห็นควรมีนโยบายขับเคลื่อนการดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ เนื่องจากการจัดตั้งหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ จำเป็นต้องใช้เวลา ด้วยข้อกำหนด บุคลากรและงบประมาณ ในช่วงแรกควรกำหนดให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา หรือหน่วยงานกลาง ทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีลักษณะและความรับผิดชอบใกล้เคียงกันที่สามารถเชื่อมโยงกับทุกหน่วยงาน การศึกษาและสถานประกอบการ ทำหน้าที่ในบทบาทหน้าที่ดังข้อเสนอไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการจัดตั้ง หน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ เป็นรูปธรรม

๓.๒ จัดตั้งคณะทำงานโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางการศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเตรียมการจัดตั้งหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้โดยให้มีหน้าที่ศึกษา จัดเตรียมกำลังคน งบประมาณ เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวก เสนอกระทรวงศึกษาธิการเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีให้ ความเห็นชอบ/อนุมัติ แล้วแต่กรณี

๓.๓ จัดให้มีการนำร่องการสะสมหน่วยการเรียนรู้ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่เชื่อมโยง กับต้นสังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัด สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ทำหน้าที่รับรองผลการ เรียน เทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ เพื่อนำผลไปพัฒนาและคู่ขนานกับคณะทำงาน เตรียมการจัดตั้งหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ต่อไป

๓.๔ นำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้ทั้งระบบ เพื่อลดขั้นตอนเอกสารและเพื่อเป็น การกระจายอำนาจทางการบริหารจัดการที่สถานศึกษา ต้นสังกัดและหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ สามารถรับรู้การเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวในการสะสมหน่วยการเรียนรู้ได้ในเวลาเดียวกัน แล้วแต่กรณี

สรุป

การสะสมหน่วยการเรียนรู้หรือการสะสมหน่วยกิตการสะสมหน่วยการเรียนรู้ หรือธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank) เป็นการดำเนินการเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและประชาชนได้นำผลการเรียนรู้และประสบการณ์การทำงานหรืออาชีพทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย มารับรองและเทียบโอนกันได้ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนหรือผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสเชื่อมโยงการเรียนรู้หรือประสบการณ์การทำงานสามารถพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ลดขั้นตอนและความซ้ำซ้อน และสามารถนำไปใช้ในการเรียนและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการพัฒนาประเทศในที่สุด อีกทั้งยังเป็นเป็นเรื่องใหม่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการรับรองผลการเรียนหรือการรับรองความรู้และประสบการณ์เดิม และการเทียบโอนผลการเรียนและหรือประสบการณ์ ที่สมควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยการจัดตั้งหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ขึ้นเพื่อเป็นหน่วยกลางในการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ วิจัยและพัฒนา รวมทั้งการประสานส่งเสริมการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนและสถานศึกษาที่เชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับการฝากเงินในธนาคารและสามารถฝาก ถอนได้ในทุกธนาคารย่อย โดยมีข้อมูลกลางอยู่ที่ธนาคารกลางโดยสถานศึกษาและผู้เรียนสามารถสะสมหน่วยการเรียนรู้และเรียกใช้ข้อมูลจากหน่วยงานกลางดังกล่าวได้เพื่อรับรองผลการเรียน ความรู้หรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน หรือการเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้อย่างคล่องตัว

หมายเหตุ งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยที่ศึกษาทั้งระบบ ทั้งการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา แต่ในการนำเสนอผลเพื่อการพัฒนาาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสำคัญตามความต้องการของผู้ให้ทุนวิจัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา) แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีสาระที่อ้างอิงกันได้ เนื่องจากระบบที่นำเสนอเป็นระบบเดียวกัน ตามที่กำหนดให้มีหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้ หรือสะสมหน่วยกิตดังกล่าวข้างต้น

รายการอ้างอิง

- ฉันทนา จันทร์บรรจง และทักษ์ อุดมรัตน์. (๒๕๕๕). การสะสมหน่วยการเรียนรู้ของประเทศญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (เอกสารอัดสำเนา).
- พิณสุดา สิริธรรังศรี. (๒๕๕๘). รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การเทียบโอนผลการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ประกาศ ณ วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๖.*
- ประกาศทบวงมหาวิทยาลัยเรื่อง หลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนระดับปริญญาเข้าสู่อการศึกษาระบบ พ.ศ. ๒๕๔๕*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๘ จาก <http://cid.buu.ac.th/declare/tranfer.pdf>.
- ศิริพรรณ ชุมนุม (๒๕๕๘). ระบบการรับรองผลการเรียนรู้เดิม ประเทศออสเตรเลีย. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (เอกสารอัดสำเนา).
- สมศักดิ์ นาวายุทธ. (๒๕๕๘). ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้และการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ กรณีศึกษาสาธารณรัฐเกาหลี. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๖). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อนุกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจด้านการพัฒนาอาชีพด้วยระบบการสะสมประสบการณ์และการเรียนรู้ (๒๕๕๘). (ร่าง) กรอบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) . สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (เอกสารอัดสำเนา).
- Brown, A. (1992). *Valuing Skills: recognition of prior learning*. Melbourne, Victorian Education Foundation.
- Building a Common Credit Transfer System for Great Mekong Sub region (GMS) and Beyond.2015. Retrieved May 1, 2015 from <http://www.rihed.seameo.org/Programmers/credit-transfer-system/Credit Transfer System>
- Credit Transfer System of the Open University of Japan. Retrieved May 1, 2015 from <http://www.ferris.ac.jp/welcome/Learning/CreditTransfer/CreditTransferwiththeOpenUniversityofJapan.html>
- International Student Exchange Programs (ISEP). (2015). *Transcript Evaluation Guidelines 2015*. ISEP.
- Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. 2014. “*Building Flexible and Effective Education Systems Tailored to Children’s Development and the Aspirations/Abilities, etc.of Learners (Report)*”.

Ministry of Education School, Culture, Sports, Science and Technology. 2005. “*Guide book for starting school, Procedure for entering Japanese*”.

Ministry of Education, Science and Technology. “About ACBS”. Retrieved (May 1, 2015) from http://www.cb.or.kr/creditbank/info/info7_1.do.

Misko, J. (2007). *The Recognition of Formal and Informal Learning in Australia*, Commonwealth, Australia

National Intitule for life long Education. (2012). “Lifelong Learning for All: Online Lifelong Learning in Korea” . Retrieved (May 1, 2015) from <http://eng.nile.or.kr>

National Intitule for life long Education. (2008).“Nile History”. Retrieved (May 1, 2015) from <http://www.nile.or.kr/index.jsp> 2012.

คณะผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิณสุดา สิริธรรังศรี	ผู้วิจัย
นางสาวรัตติกกร โสมสมบัติ	ผู้ช่วยวิจัย
นางสาวอรุณี ตระการไพโรจน์	ผู้ช่วยวิจัย
นางนลินี รักธรรม ณ นคร	ผู้ช่วยวิจัย
นายธนวุฒิ แก้วนุช	ผู้ช่วยวิจัย